

Tge fa l'aura?

Il diavel en ils nivels

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Co atgnamain sa sviluppa il clima da noss planet? Quai ans duman-dainsa puspè en vista d'ina stad che na corresponda tuttina betg a la media. Quai occupa er experts, tant pli che lez svilup sto influenzar nossa moda da viver.** «Newsweek», magazin emnil edì a New York e stampà a Winterthur, deditgescha las pp. 45-46 da ses numer dals 12 da fanadur a preschentar il stadi actual da las perscrutaziuns climatologicas. Quatter auturs decleran a moda clera e chapibla quai che constat e quai ch'ins sto anc sclerir.

Quant fitg vegni pli chaud?

Insatge na pon ins pli snegar: «Il clima vegn adina pli instabel, cun dapli stemprads crivs e musters variabels da precipitaziuns». Plinavant: «Ins n'astga betg pli resguardar las temperaturas stitgas da la stad 2003 sco extraordinarias. La situaziun da 2002 e 2003 en l'Europa, cun l'emprim ina stad ordvart plievgiusa ed inundaziuns da record, lura la stad la pli chauda dapi seculs, vegn a caracterisar l'aura dal futur (...). Ma ils scenziads provan pir da responder a la gronda dumonda: Quant fitg vegni pli chaud en noss tschientaner? I dat uschè blers facturs nunenconuschents ch'ins na po dir sch'i saja exagerà d'avisar da catastrofes, ubain sch'i vegnian disgrazias anc pli snuaivlas che quellas che nus spegtavan.» Ma tge na savainsa (anc) betg? L'aura ed il clima dependan d'uschè blers elements che pliras previsiuns dals onns novanta n'han betg sa verifitgadas. Ina dumonda centrala pertutga il destin da quel charbun che nus ardain e che va lura en l'aria. Tge succeda en l'atmosfera cun lezzas particlas da pulvra e fulin? La risposta è zuppada en ils nivels. Co sa furman els? Co sa spartan els? Tge succeda en il fra-temp?

Pli paucas plievias da monsun

«La vapur sa transfurma en daguttins che furman nivels e viceversa, mantunond e producind chalur da cuntin». Il climatolog Andrew Heymsfield lavora en ils Stadis unids, per il Center naziunal da perscrutaziun atmosferica. «Ina stad ha'l passentà sgulond (...) pli pauc che 50 m sur l'Ocean ind e mesirond la quantitad da vapur d'aua che leva da la surfatscha, sco era la polluziun da l'aria che vegn dal continent ind. Lura sgulava'l enfin ad in'atezza da 15 – 20 km, nua che nivels d'urizi fineschan en sdrimas finas; là bittava'l giuador sondas per far provas da con-

trolla sin particlas da glatsch (...). El ha chattà or ch'il fim dals chamins e sbufs da l'India dal sid transfurman ils nivels che sa furman sur l'Ocean ind e che quai pudess influenzar l'aura a moda snuaivla. Particlas da fulin chatschadas sur l'ocean attiran la vapur d'aua, uschè ch'i sa furma dapli nivels. La cuvria da nivels, vegnida pli vasta, reflectescha ensi la glisch dal sulegl, sfradond l'intschess [terrester] pertutgà (...). Quels nivels che derivan dal fulin cuntengnan daguttins pli pitschens ch'ils nivels normals; i na sun uschè abels da manar plievias da monsun. Ina cuvria pli vasta da nivels

e pli paucas plievias han gia donnegià l'agricultura inda (...). Ins sa dumonda plinavant co ch'ils nivels reageschan al stgaurament da l'atmosfera. L'aria pli chauda sa absorbar dapli vapur d'aua; questa rinforza l'effect da serra dapli ch'il dioxid carbonic (CO₂).» Ils auturs concludan: «Ils scenziads sa fidan da schoglier ina giada il problem dals nivels, ma 'quai pudess pretender set onns', pia anc set onns cun bagliaffarias politicas ('political hot air', pled per pled 'aria chauda politica') e paucas ovras». Dalonder il titel da l'artigel: «The Devil Is in the Clouds» («Il diavel sa chatta en ils nivels»).

L'aura resta in tema central en nossa vita.